

Історичні артефакти на екскурсіях та музейних уроках в Миколаївському обласному краєзнавчому музеї

Анотація: Стаття висвітлює співробітництво Миколаївського обласного краєзнавчого музею з різноманітними освітніми закладами міста та області. Результат співпраці — знайомство з історичними артефактами різних категорій відвідувачів музею: вихованців дитячих дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, інтернатів, студентської молоді та людей похилого віку.

Ключові слова: Візуальне сприйняття, оригінали, екскурсії, музейні уроки, цикли занять, виставкова та видавнича діяльність.

Сьогодні всі музеї на пострадянському просторі зазнають суперечностей між своїм доволі високим суспільним статусом та ресурсним дефіцитом, пов'язаним з низьким рівнем фінансування, відставанням інформаційно-технологічної бази від провідних музеїв світу. Але ці негативні явища не змогли завадити музеям Росії, України, іншим країнам пострадянського простору шукати та знаходити реальні шляхи і засоби вирішення ситуації, що склалась. Музеї продовжують проводити свою пошукову, охоронну, реставраційну, експозиційну та просвітницько-освітню діяльність відповідно до рівня розвитку суспільства.

Основна стратегія роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею протягом багатьох років — тісне співробітництво з різноманітними освітніми закладами міста та області. Ми маємо велику кількість угод про творчу співпрацю з дитячими дошкільними навчальними закладами №№ 5, 7, 12, 22, 51, 53, 70, 115, 128; загальноосвітніми школами №№ 7, 13, 22; школами — інтернатами для дітей сиріт, дітей зі зниженим зором, реабілітаційними центрами; міським територіальним центром соціального обслуговування; Миколаївським технікумом залізничного транспорту; Миколаївським національним університетом ім. В. О. Сухомлинського; будинком художньої творчості; військовими частинами та бібліотеками міста. Таким чином, склалась певна система в роботі з відвідувачами різних вікових категорій.

В арсеналі педагогічних впливів Миколаївський обласний краєзнавчий музей має цикли музейних уроків з історії (55 уроків), природи

(22 уроки), народознавчу програму (30 занять), програми «Музей у вас в гостях» та «Музей початковій школі». Для студентів та вчителів написані тексти наступних екскурсій — «Історія музейної справи в краї та історія Миколаївського обласного краєзнавчого музею», «Форми та методи роботи з найменшими відвідувачами музею», «Методика презентації музейних виставок». Вони проводяться на базі діючих виставок.

У ХХІ ст. суттєве значення набула проблема візуального сприйняття. «...Сенсорный опыт современного человека, как отмечают психологи, испытывает негативное воздействие всеобщего погружения в компьютерное пространство; рассеивается его внимание и ослабляется субъективное мышление. Учитывая это, необходимо стремиться использовать культуросоцидающий потенциал музея как противодействие разрушительным тенденциям в видеосфере, способствовать формированию у человека эколого-значимых умений и навыков визуального мышления»¹.

За статистичними даними, текстовий матеріал засвоюється на 25 %, тоді як наочний матеріал засвоюється на 75 %. Крім того, наочний матеріал розвиває широту асоціативного мислення².

Не маючи стаціонарної експозиції з історії та природи Миколаївщини, співробітники Миколаївського обласного краєзнавчого музею для вихованців загальноосвітніх шкіл міста створили низку музейних уроків з історії та природи краю (77 уроків). «...Наибольший результат на посетителей дает воздействие, которое осуществляется не единообразно, а планомерно и систематически, особенно целесообразным

представляється розробка цикла занять, которые можно было бы назвать своеобразными уроками восприятия»³.

Для кожного музейного уроку підібрана фондова колекція. Добираючи експонати для музейних уроків, ми враховуємо, що «...Музейная среда, как правило, чрезвычайно насыщена, что вызывает быстрое появление музейной усталости, особенно у маленьких детей. Поэтому количество демонстрируемых предметов следует ограничивать 7–10 предметами, действуя по принципу «лучше меньше, да лучше»⁴. Так, на музейному уроці «Заснування міста Миколаєва» відвідувачі роздивляються план забудови міста Миколаєва, із задоволенням беруть в руки знаряддя праці — стругу, пилу, молоти та молотки. Знайомляться з основними будівельними матеріалами середини XVIII ст., можуть потримати в руках черепицю місцевого виробництва, доторкнутися до фасадних прикрас миколаївських садиб початку XX ст. Постійний інтерес викликають картини миколаївського художника Л. В. Інглезі, старі листівки з видами міста.

Наше місто отримало своє ім'я на честь перемоги російського війська під командуванням О. В. Суворова при штурмі турецької фортеці Очаків в день святого Миколая, 6 грудня 1788 р. У авторській народознавчій програмі «Століття над Південним Бугом» є музейний урок «Святий Микола — покровитель дітей та нашого міста». Маленькі відвідувачі дізнаються, що з самого першого дня існування міста Миколаєва, ікони з улюбленим покровителем прикрашали прості хати ремісників, рибалок, купців та будинки адміралів. Під час проведення музейного уроку діти знайомляться з колекцією музейних ікон⁵. Вони прикрашались божниковими рушниками, які були довгими та дуже красивими. На краях рушників вишиті такі написи: «С нами Бог», «Сохрани мя Боже»⁶.

Діти сприймають нове, критично оцінюючи досвід старших. Тому треба, щоб аргументи були переконливими. В музеї такими аргументами є оригінали. «...Однако сама по себе опора на подлинник не является достаточной гарантией убедительности. В работе с экскурсантами чрезвычайно эффективным может быть метод, получивший название проблемного, когда создается ситуация «завоевания» знаний, а не получения их в готовом виде...»⁷. На музейному уроці «Весняні свята» діти уважно дивляться на рушник а потім відповідають на запитання: чи могли його вишити на Півдні України? Якщо це так, то чому? (Рушник вишитий чорними та черво-

ними нитками. На ньому два якоря, а Миколаїв — місто корабелів, в центрі віночка — синичка, ці пташки водяться в наших краях). Постановка проблемних завдань є одним із педагогічних прийомів, які використовуються на екскурсіях та музейних уроках в Миколаївському обласному краєзнавчому музеї.

Святий Миколай покровитель українського козацтва. Під час музейного уроку «Маленьким дітлахам про запорозьких козаків» відвідувачі музею роздивляються натільні хрестики та складень XVII ст., знайдені на Кінбурнській косі⁸. Зрада християнській вірі серед козацтва не допускалась, вважаючись одним із страшних гріхів. Крім культових речей до фондової збірки уроку увійшов козацький одяг, зброя, порохівниця, ядра, каламар, люльки, кремені, кресала та навіть фрагмент козацької чайки.

Чумакування було одним із промислів українського селянства з XV до середини XIX ст. Чумаки торгували сіллю, одночасно вони продавали кустарні вироби, дерево, дьоготь, тютюн, горілку тощо. Для перевезення товарів чумаки користувалися пароволовими і четвероволовими дерев'яними возами, мажами. «Ішли степом чумаки» — таку назву має новий музейний урок народознавчої програми «Століття над Південним Бугом». В стінах Миколаївського обласного краєзнавчого музею діти мають можливість побачити справжнє колесо від чумацького воза, ярмо, понюхати мазницю та потримати... ріг вола. А про зовнішній вигляд самих чумаків їм розповідають світлини миколаївського фотохудожника Єфима Маковського, зроблені ним наприкінці XIX ст.

Протягом 2010 р. в залах Миколаївського обласного краєзнавчого музею були створені виставки «Музи не мовчали» та «Світ міської садиби». «...Для посетителя экспозиция — это закодированная при помощи изобразительного языка информация, и задача педагогики социально-культурной деятельности состоит в том, чтобы помочь ему усвоить ее суть, понять природу и осмыслить значимость...»⁹.

Виставка «Музи не мовчали» була присвячена 65-річчю великої Перемоги. Автори старший науковий співробітник Піскурьов С. Є. та зберігач фондів Павлова Г. С. давно мріяли саме про таку експозицію. За допомогою історичних реліквій вони розповіли відвідувачам нашого музею про внесок поетів, письменників, композиторів, акторів у справу Перемоги.

«...Старайтесь отбирать в экспозицию самые интересные материалы: те, которые удивляют вас, кажутся вам непривычными, открывают

новые стороны в вашем понимании истории. Если вы оставите эти материалы за бортом... вы сделаете ошибку...»¹⁰. Виставка «Музи не мовчали» була наповнена різноманітними історичними артефактами, серед яких світлини, плакати, листи з фронту, медалі, радіоприймачі, патефони. «...Кроме вещей и документов в этот ансамбль можно включать и музыку того времени...»¹¹. Велика кількість платівок з піснями у виконанні А. Русланової, К. Шульженко, І. Юр'євої, М. Бернеса, Л. Утьосова сприяла зануренню відвідувачів у конкретну історичну епоху. Автори виставки познайомили з невідомими сторінками життя миколаївських митців.

Марк Самійлович Лисянський народився 26 січня 1913 р. в Одесі, а дитинство та юність минули в Миколаєві. Тут він закінчив школу, отримав професію, в газеті «Красный Николаев» були надруковані його перші вірші. На початку Великої Вітчизняної війни Лисянський командував саперами, а потім став редактором дивізійної газети «В бой за Родину». Восени 1941 року він написав вірші, які стали словами популярної пісні «Моя Москва». Помер поет у 1993 році в Москві, а в 1996 році його пісня про Москву стала гімном столиці Росії. Миколаївський обласний краєзнавчий музей отримав на збереження від родини Марка Лисянського його особисті речі та книги.

Михайло Іванович Божаткін в роки Великої Вітчизняної війни був радистом на торпедному катері, брав участь у визволенні Одеси, Севастополя, Кавказу та багатьох десантних операціях. Після демобілізації отримав вищу освіту, у 1957 р. вийшла його перша книга оповідань «В морі». Письменник вів велику дослідницьку роботу, висвітлюючи історію десанту під командуванням К. Ф. Ольшанського. В ході пошуку письменник виявив, що в його складі був місцевий рибалка А. І. Андреев. Завдяки наполегливій

праці краєзнавця, А. І. Андреева посмертно було нагороджено званням Героя Радянського Союзу. А частина бойових нагород письменника Божаткіна М. І. була представлена в музейній експозиції¹².

За час експонування виставку «Музи не мовчали» відвідало 75 екскурсій, більша частина з них складалася зі студентської молоді. Враховуючи військово-патріотичний напрямок експозиції, до її перегляду були запрошені військово-службовці, ветерани війни та праці.

Музейне середовище вже давно не пасивний об'єкт, а активна форма контакту відвідувачів музею з оточуючим світом. Саме поняття музею асоціюється тепер не тільки з храмом, але і з майстернею та науковим центром. В стінах Миколаївського краєзнавчого музею народилося кілька нових форм роботи з відвідувачами. Наукові співробітники музею створюють для своїх постійних та потенційних відвідувачів книги. В кінці 2009 р. у видавництві «Шамрай» була надрукована книга «Країна дитинства». Це оповідання про колекцію іграшок із фондів обласного краєзнавчого музею. Основний сенс появи такої книжки — дати юним читачам першу сходинку до нової науки — історії. Крім оповідань «Країна дитинства» має багато кольорових світлин іграшок. Юні читачі після знайомства зі змістом видання сприймають іграшки як частину матеріальної історії, яку треба берегти. Позитивним є і той результат, що діти приходять до музею з бажанням познайомитись з колекцією іграшок, а у дорослих виникає бажання поповнити колекцію музею іграшками свого дитинства.

Не зважаючи на об'єктивні умови, в яких працюють співробітники Миколаївського обласного краєзнавчого музею, вони змогли виробити свою стратегію стосовно використання історичних артефактів в науковій, просвітницькій та виховній роботі.

¹ Нагорный Н. В. Музей как открытая педагогическая система // Педагогика. — 2005. — № 4. — С. 29.

² Титова В. В. Место музея в информационном поле: от государственной идеологии к национальной идее // Образование и общество. — 2001. — № 1.

³ Юхневич М. Я поведу тебя в музей. — М., 2001. — С. 28.

⁴ Там само. — С. 55.

⁵ Миколаївський обласний краєзнавчий музей (далі — МОКМ). — Інв. № Г-388, Г-555, Г-3471, Г— 683.

⁶ МОКМ. — Інв. № Т-35, Т— 279, Т— 1284, Т— 3448.

⁷ Юхневич М. Когда школьник приходит в музей самостоятельно // Советский музей. — 1984. — № 1. — С. 60.

⁸ МОКМ. — Інв. № МД — 2430, МД-140, Г-1345, Г-1473, Г-2360.

⁹ Нагорный Н. В. Музей... — С. 29.

¹⁰ Коваль М. Когда вы делаете экспозицию // Советский музей. — 1990. — №1. — С.17.

¹¹ Там само. — С. 18.

¹² МОКМ. — Інв. № Н-121, Н-116, Н— 503, Н-842, Н— 851, Н-112.

Thank you for evaluating AnyBizSoft PDF Splitter.

A watermark is added at the end of each output PDF file.

To remove the watermark, you need to purchase the software from

<http://www.anypdftools.com/buy/buy-pdf-splitter.html>